

Книга за установяването на първите монаси
Liber de institutione primorum monachorum
(XIV в.)

Здравейте, приятели!

Аз съм брат Йосиф и при последната ни среща разгледахме четирите степени на пророческото съвършенство, представени в *Книга за първите монаси*. Сега ще продължим по-нататък с поясненията как да се постигне целта, преминавайки през посочените степени. Ще следваме автора, защото важна е целта, но още по-важно е как да се стигне до нея, и то когато става дума за толкова ценно нещо като истинския живот.

Сега остана още да ти поясня как да се постигне върха на пророческото съвършенство и целта на монашеския живот, като се преминават четирите споменати по-горе степени.

Пояснението е скрито в думите: *Ще пиеш вода от потока*. Защото Мъдрецът говори: „Не подкрепяй тялото си с вино, за да може твоят ум да се обърне към мъдростта и да избягва глупостта (срв. Екл. 2:3), защото виното е присмехулник, сикерът – размирник, и всякой, който се увлича от тях, е неразумен“ (срв. Притч. 20:1). И така, за да постигнеш по-лесно истинската мъдрост, *скрий се при потока Хорат* и се въздържай от вино, а за да угасиш копнежите и желанията на твоето тяло, *ще пиеш от потока*, т.е. от неговите води.

Помни обаче, че преди да ти кажа: *Вода ще пиеш от потока*, ти казах: *Скрий се при потока Хорат*. Казах ти това в тази последователност, защото, за да пиеш от духовния поток, най-напред трябва да бъдеш *скрит при Хорат*, което означава любовта. Когато, обаче, достигнеш до потока Хорат, няма да можеш веднага изцяло да се скриеш, защото, както вече ти споменах по-рано, това не е каква да е любов, а единствено съвършената любов, която „покрива всички грехове“ (Притч. 10:12).

Дори тогава, когато започнеш да Ме обичаш с цялата мощ на сърцето си, наистина бидейки *при потока Хорат*, означаващ любов, няма веднага да бъдеш *скрит при потока Хорат*, защото няма веднага да бъдеш освободен от вината на настоящите си грехове. Телесните страсти и нечистите мисли не могат веднага да се угасят; ще бушуват в теб, опитвайки се да насочат твоето сърце към забранените неща и да те откъснат изцяло от Моята любов. Именно по тази причина ти не си още способен да Ме обичаш по съвършен начин. Дори тогава, когато твоето сърце издръжливо и ежедневно пребъдва в Моята любов, ти все още не си в състояние да достигнеш до Мен съвършено и в пълен мир чрез настоящата любов. Затова, за да не отпаднеш от Моята любов, трябва да работиш за изкореняване на нечистите мисли и телесните страсти, които се явяват като врагове на Моята любов. Бидейки подвластен на тези безредни страсти, няма да бъдеш през цялото време *скрит при потока Хорат*, защото още няма да Ме обичаш по съвършен начин.

Все още много неща, които нито ти забранявам, нито ти препоръчвам, като семейство, богатство, световните дела и други подобни, ще бъдат за теб важни неща. Ако обаче си погълнат от тях, макар и да не си отвърнал сърцето си от Моята любов, те няма да ти позволят така лесно да мислиш за Мен, по-скоро ще ти пречат да Ме съзерцаваш и ще отвеждат сърцето ти далеч от

ревността на Моята любов. Колкото по-малко се разпалва тази любов в твоето сърце, толкова по-малко ще Ме обичаш от цялото си сърце; а колкото по-малко Ме обичаш, толкова по-несъвършено си скрит *при потока Хорат*, означаващ любов; а колкото по-несъвършено си скрит в любовта, толкова по-бавно достигаш до пророческото съвършенство и до целта на монашеския живот.

И така, сине Мой, за да можеш по-скоро *да се скриеш при потока Хорат*, т.е. в любовта, за да достигнеш до своето предназначение и там да *пиеш от потока*, трябва да избягваш не само тези неща, които ти забраних и които изцяло те отделят от Моята любов – като телесните страсти и нечистите мисли, но трябва да оставиш зад себе си също и тези, които гасят жарта на любовта, за които ти споменах по-горе – богатството, семейството, световните дела. Никой воин, служещ на Исус, „не се заплита в житейски работи и прави така, за да угоди на този, който го е привлякъл“ (срв. 2 Тим. 2:3-4). Затова с по-голяма ревност търси тези неща, които те приближават до жарта на Моята любов: заповедите на Моя закон и това, което ти препоръчах – бедността, да приковеш на кръста телесните страсти, да следваш послушанието, противостоенето на себе си, издръжливостта и усамотението на пустинята.

Когато изучиш и овладееш вече Моите заповеди и препоръки до такава степен, че оставиш зад себе си не само нечистите мисли и телесните страсти, противни на Моята любов, но също така и другите неща, които я възпират, когато започнеш да избираш нещата, които поставят Моята любов на първо място и правят така, че Ме обичаш и се прилепваш към Мен с такива чувства, че в твоя ум вече няма копнежи противни на Моята любов, тогава ще започнеш да Ме обичаш съвършено с цялата мощ на сърцето си и ще бъдеш *скрит при потока Хорат*, т.е. в любовта. Тогава ще се окажеш на пътя към избраната цел. „А целта на препоръката е – да се породи любов от чисто сърце, от добра съвест и от нелицемерна вяра“ (1 Тим. 1:5).

Каквото и да ти поръчам или заповядам в Моя закон – било то да избягваш нечисти мисли и телесни страсти, или да служиш на твоя брат и да не го обиждаш, за да имаш чиста съвест спрямо него, или да Ме почиташ с искрена вяра, а не престорена – всичко това прави *от чисто сърце, от добра съвест и от нелицемерна вяра*; тогава ще се роди любов толкова гореща, толкова силна, толкова изпълнена с мир и свързваща твоето сърце с Мен без никаква опора, че твоето сърце няма да чувства нищо, което е противно на Моята любов, а просто ще почива в нея в непрестанен мир. Това именно е да имаш сърце, свободно от петното на греха, и да бъдеш *скрит при потока Хорат*, т.е. в любовта, за която говори Мъдрецът: „Любовта покрива всички грехове“ (Притч. 10:12).

И така, когато достигнеш по-високото състояние, цел на пророческия и отшелнически живот, и бъдеш *скрит при потока Хорат*, т.е. в любовта, тогава ще започнеш да *пиеш от потока*; бидейки в съвършено единение с Мен, ти и твоите другари ще започнете да *пиеете от потока*, за който пророкът говори: „И от потока на твоите сладости ги напояваш“ (Пс. 35:9).

Писано е също: *Ако се обърнеш към Всемогъщия, ще бъдеш назидаван и ще премахнеш беззаконието от жилището си. Той ще даде вместо земята кремък, а вместо кремъка – златни потоци. И Всемогъщият ще се изправи срещу твоите неприятели и със сребро ще те покрие. Тогава ще се опиваш от сладостите на Всемогъщия и ще издигнеш лицето си към Бога.* (по Вулгатата; срв. Йов 22:23-26).

Горният откъс посочва как постепенно ще израстваш в доброто, ако с цялото си сърце се обърнеш към Бога.

Първо, *премахни беззаконието от жилището си*, ще рече от твоето сърце; в противен случай не можеш да бъдеш в единение с Всемогъщия. Защото писано е: „Ако кажем, че имаме общение с Него, а ходим в тъмнината, ние лъжем и не постъпваме по истината“ (1 Йоан 1:6). „Но беззаконията ви произведоха раздяла между вас и вашия Бог, и греховете ви отвръщат лицето Му от вас, за да не слуша“ (Исая 59:2).

Второ, *вместо земята*, т.е. вместо земните богатства и милости, които ти си оставил зад себе си, Бог ще ти даде *кремък*, т.е. мощна и гореща любов. Защото кремъкът е твърд камък, който дава искри и символизира съвършената любов, за която Мъдрецът казва: „[...] любовта е силна като смърт; ревността – люта като преизподня; стрелите ѝ са стрели огнени; тя е пламък много силен“ (срв. Пес. на песн. 8:6). Такава любов ни дава Бог; по думите на Апостола: „[...] любовта Божия се изля в нашите сърца чрез дадения нам Дух Светий“ (Рим. 5:5).

Трето, *вместо кремъка*, или запазвайки мощната и гореща любов, Бог ще ти даде *златни потоци*, т.е. неизразими и сладки утехи, за които е писано: „Око не е виждало, ухо не е чувало и човеку наум не е идвало това, що Бог е приготвил за ония, които Го обичат“ (1 Кор. 2:9). Тези утехи правилно са наречени *потоци*, защото със силата на потока и с преизобилна утеха заливат разума на пророка. Защото писано е: „[...] изворът на мъдростта е буен поток“ (Притч. 18:4). Но както потокът бързо изсъхва под слънчевите лъчи на изгрялото слънце, така и духовната утеха, когато се появят телесните страсти, бързо изчезва от разума на пророка и изсъхва. Това обаче са наистина златни потоци, препълнени с жарта на Божията любов и познанието на Бога; именно те се вливат в разума на пророка и тайно ръководят неговата личност. Защото нашият Господ казва: „[...] а който Ме люби, възлюбен ще бъде от Отца ми; и аз ще го възлюбя и ще му се явя Сам“ (Йоан 14:21).

Четвърто, когато достигнеш до познанието на Бога, *Всемогъщият ще се изправи срещу твоите неприятели*, видими и невидими, защитавайки те от тях, както сам е казал: „Задето той Ме възлюби, ще го избавя, ще го защита, защото позна името Ми“ (Пс. 90:14).

Пето, *свс сребро ще те покрие*, а именно среброто, за което говори пророкът: „Думите на Господа са чисти, сребро, очистено от пръст в горнило, седем пъти претопено“ (Пс. 11:7) чрез любовта. И така, понеже от любов към Бога – за да се прилепиш към Него с чисто сърце – си напуснал света и обществото на хората, твоята награда ще бъде радостта и преизобилното божествено съзерцание, благодарение на което ще ти бъдат открити от Бога скрити и бъдещи неща. Тогава ще пребъдваш в неизразими утехи и радостно ще въздигнеш ума си, за да съзерцаваш Бога.

И тъй, показах ти как да достигнеш до състоянието на пророческото съвършенство и до целта на монашеския живот.

Смирение и издръжливост

Сега трябва да разбереш как да издръжиш в съвършенството на отшелническия живот. Пояснението е скрито в думите: *На враните заповядах там да те хранят*. Смятам това за

особено важно за твоето утешение, защото, макар че ще се радваш на неизразимите благодати, *пиейки от потока*, все пак твоята радост все още няма да е пълна по две причини. Първо, поради това, че от дълбините на твоето сърце, с огромно желание ще се стремиш да достигнеш до Моя образ, но няма да си способен на това, защото „не може човек да Ме види и да остане жив“ (Изход 33:20); „Живея в непристъпна светлина, която никой от човеците не е видял, нито може да види“ (срв. 1 Тим. 6:16). Второ, поради това, че въпреки опитите ти да пребъдваш в неизразимите радости, които ще *пиеш от потока* на Моите благодати, изведнъж, поради слабостта на твоето тяло ще ги загубиш и ще се върнеш към себе си, „защото тленното тяло тежее на душата и тая земна хижа притиска многогрижния ум“ (Прем. 9:15).

И така, поради тези две причини – понеже не можеш да видиш лицето Ми и понеже, притискан от слабостта на увреденото си тяло, не си способен да оставаш дълго в това славно съзерцание на сладостите, които си опитал – ако искаш да останеш свършен, трябва да започнеш да се молиш и да въздишаш: „Боже, Ти си Бог мой, Тебе търся от ранни зори; за Тебе жадува душата ми, за Тебе чезне плътта ми в земя пуста, изсъхнала и безводна, за да видя Твоята сила и Твоята слава, както Те видях в светилището“ (Пс. 62:1-3).

Поради копнежа ти да Ме видиш, за който няма лекарство, и поради неутолимата тъга на сърцето, която прави така, че изсъхваш, копнеейки за сладостите на Моята слава, реших да те утеша, *заповядвайки на враните да те хранят*.

С думата „врани“ се имат предвид светите пророци, които ти дадох за пример, защото те, бидейки далеч от горделивостта благодарение на своята святост, поради благодатта на смирението и познавайки своите слабости, познаха действието на греха в себе си, казвайки: „Ако кажем, че нямаме грях, себе си мамим и истината не е в нас“ (1 Йоан 1:8).

Към когото и да е от тях може да се отнесе следното писание: „Кой приготвя на враната храната ѝ, когато пиленцата ѝ, скитайки се без храна, викат към Бога?“ (Йов 38:41). Защото враната има естествения инстинкт да гледа в отворените човчици на своите пиленца, които се раждат бели и се въртят ту насам, ту натам, чакайки храната; тя обаче не ги храни дотогава, докато в черното им оперение не види свое подобие; и едва когато станат черни, враната впряга всички сили, за да ги нахрани.

Нещо подобно се случва и с учениците на пророка, когото съм изпратил; наблюдавайки неговия пример те накрая достигат до чудодейната благодат, благодарение на която могат да *пият от потока* утехи, както и самият пророк. Но поради слабостта на своята природа, без да са доведени до пълното вкусане на Моите сладости, трябва да плачат, въртейки се ту насам, ту натам в своите копнежи, поради това, че не могат още да приемат храната на вътрешните сладости, които желаят. Затова, както е писано: „[...] ако се не обърнете и не станете като деца, няма да влезете в царството небесно“ (Мат. 18:3) – за да имат смирение, трябва да станат като децата, което значи малки спрямо своите добродетели; тогава ще се боят да не би чрез греха да забавят израстването си, защото е писано: „[...] ние всинца много грешим“ (Як. 3:2).

Често обаче, забравят за своите грехове и не знаят как да размислят върху своята слабост, като по този начин стават неспособни да покажат чернотата на своето смирение, която би трябвало да ги разграничи от блясъка на света. Колкото повече се уподобяват външно на

модела на живота в света, толкова по-малко са способни за вътрешното възприемане на духовните утехи. Именно затова враната гледа отворените човчици на своите пиленца, но започва да ги храни едва тогава, когато забележи върху тях черното оперение, отговарящо на нейното.

По същия начин и пророкът, когото съм изпратил, преди да поведе своите ученици към трапезата на утехите, ги наставлява със своя пример, за да могат в плач и смирено обръщане да преминат от блясъка на света към чернотата на смириенето, за да познаят в себе си чернотата на греховете си. Ако те изповядат своите предишни грехове, от дълбините на сърцето ще се излее жалостив плач и едва тогава пророкът ще поднесе до техните уста приготвената от Мен храна, за да вкусят нейната сладост идваща от потока на утехите и благодатите. А колкото повече той вижда в тях промяната от блясъка на света към чернотата на плача и смиреното им обръщане, толкова по-ревностно ще ги храни *от потока*.

За да знаят обаче учениците откъде идва храната, която пророкът ги кани да вкусят, много правилно се поставя въпросът: „Кой приготвя на враната храната ѝ, когато пиленцата ѝ, скитайки се без храна, викат към Бога?“ (Йов 38:41). Затова знай, че никой не може да достави тази храна, освен самия Бог, който, както е написано: „[...] дава храната и на малките вранчета, които викат към Него“ (Пс. 146:9).

И така, сине Мой, когато достигнеш до целта на отшелническият живот – пророческото съвършенство, и започнеш да *пиеш от потока* на Моята любов, не се изпълвай с гордост поради сладостта, която вкусваш; защото изведнъж тя ще ти бъде отнета за известно време поради слабостта и увредата на твоето тяло. Пази се следователно да не би да слезеш от покрива на съвършенството, за да вземеш някакви неща (срв. Мат. 24:17), от които си се отрекъл: „[...] никой, който е сложил ръката си върху ралото и поглежда назад, не е годен за царството Божие“ (Лука 9:62). „[...] но едно само правя: като забравям, що е зад мене, и като се силно стремя към това, що е пред мене, тичам към целта – към наградата на горното от Бога призвание в Христа Исуса“ (Фил. 3:13-14). Не този, който приема заповедите Ми, „а който претърпи докрай, той ще бъде спасен“ (Мат. 24:13). По тази именно причина трябва да плачеш пред Мен непрестанно, въртейки се като гладните пиленца на враната: „Както кошута жадува за водни потоци, тъй и душата ми, Боже, копнее за Тебе!“ (Пс. 41:1).

Ако не се връщаш веднага към сладостите на Моите благодати, които веднъж си вкусил, то е, за да осъзнаеш, че си получил тези сладости не поради твоите заслуги, а благодарение на Моята благодат, както и за да ги желаеш още повече и чрез нарастването на този копнеж да ставаш по-достоеен за приемането им.

За да не отпаднеш обаче изцяло от състоянието на съвършенство, *заповядах на враните там да те хранят*; поръчах на пророците, твоите свети предшественици, да те хранят с примера на своите смирени обръщания, благодарение на които са познавали в себе си чернотата на собствените си грехове и са избягвали бляскавия парад на телесния живот. И така, ако искаш в преживяването на всичко това да останеш мъдър човек, копней за техните поучения, защото е писано: „Само оня, който посвещава душата си на размишление върху закона на Всевишния, ще дири мъдростта на всички древни и ще се упражнява в пророчествата“ (Сир. 39:1).

Ако последваш примера на пророците и се отвърнеш от блестящите цветове на света, като познаеш своята собствена слабост и останеш в истинско смирение, показвайки върху себе си чернотата, както пиленцата на враната; ако чрез искрена молитва, смирение и изповядване на греховете си поднесеш на Бога изобилния жалостив плач като почерняващи пера; ако така, както пиленцата на враната, затъмниш славата на телесния живот и блясъка на нещата и богатствата в света, бягайки от тълпите в града и живееш в усамотение, тогава Бог ще ти позволи отново да вкусиш сладостите на утехите, които изтичат от потока на Неговите сладости. Защото е писано: „Погледнете враните, че не сеят, нито жънат; те нямат ни скривалище, ни житница, и Бог ги храни; а вие колко сте по-ценни от птиците!“ (Лука 12:24). И така, научих те как смирено да пребъдваш в съвършенството на отшелническия живот.

х х х

Ето какво искам да споделя сега с вас след края на текста от тази първа от седемте книги на произведението, наречено накратко *Книга за първите монаси*.

Преди всичко искам да благодаря на Бога за възможността да се докосна до свидетелството за живота на тези свети мъже.

В книгата *Подражание на Христа* на Тома Кемпийски за тях е казано: „О, какво усърдие е имало във всички монаси в началото на святото установление на общността им! Каква набожност в молитвата, какво съперничество в добродетелта, каква строгост в реда! До какъв разцвет са стигали послушанието и подчинението под правилото на основателя! Оставените от тях следи свидетелстват за светостта и съвършенството на тия мъже, които с енергична борба са надвили света.“

И малко по-нататък: „Не губи надежда, брате, за напредък в духовния живот; имаш още време и случаи. Защо отлагаш за утре изпълняването на намерението си? Стани веднага и почни, пък речи: ‘Сега е време за работа, сега е време за борба, сега е време за поправка’.“ И още по-нататък: „Сега, драги мой, сега прави каквото можеш, тъй като не знаеш кога ще умреш. Не знаеш и какво ще те сполети след смъртта“.

На споменатата книга, която ми е подарена, има посвещение: „...Направи ме съвършен като Тебе и така ме изведи от този живот ... та да видя и аз неизказаната красота на Твоята непристъпна слава ...“ (Тропар)

Желая ви от все сърце в тези беседи да откриете радостта и мира, които Господ дава на Своите верни, които искрено и от все сърце Го търсят.

Източници на текстовете: Jan XLIV, *Liber de institutione primorum monachorum (Księga o założeniu pierwszych mnichów)*, Kraków 1995; Библия, изд. Св. Синод на БПЦ, 1982